

ODRODZENIE TRADYCJI GRUNWALDZKIEJ NA ZIEMIACH POLSKICH W XIX i XX WIEKU. WYBRANE ASPEKTY

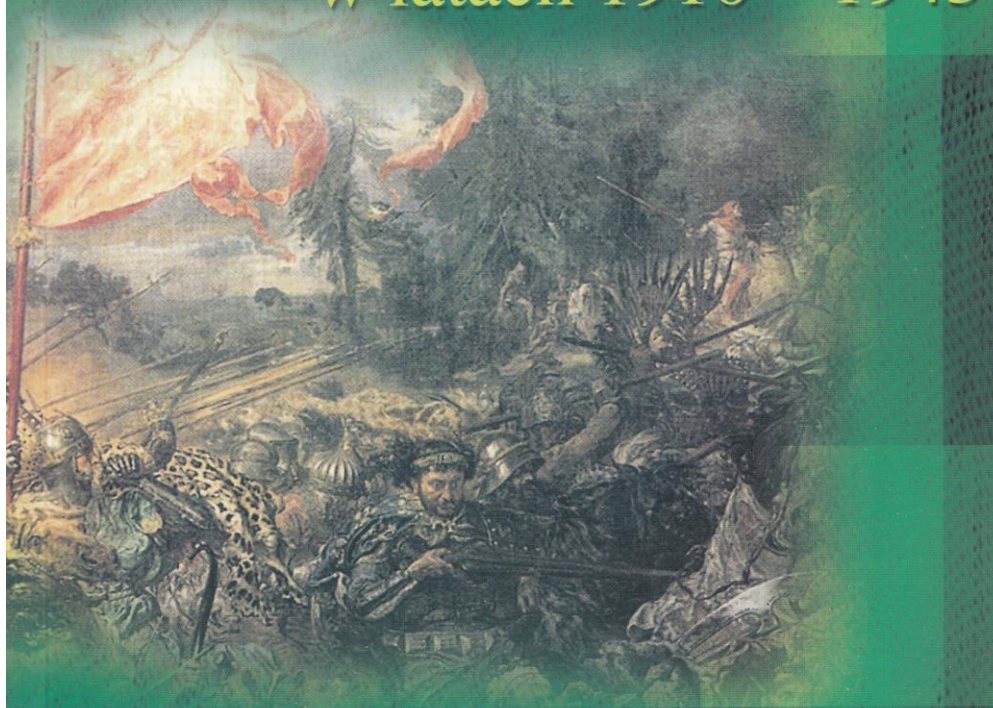

WYBRANA LITERATURA

1. Biskup M., *Grunwaldzka bitwa. Geneza- przebieg-znaczenie-tradycje*, Warszawa 1991.
2. Dmowski R., *Polityka Polska i odbudowanie państwa*, Warszawa 1925.
3. Grabowski I., *Piorun Grunwaldu*, Warszawa 1919.
4. Kuczyński S.M., *Wielka wojna z Zakonem Krzyżackim w latach 1409-1411*, Warszawa 1960.
5. Łossowski P., *Między wojną a pokojem. Niemieckie zamysły wojenne na wschodzie w obliczu traktatu wersalskiego, marzec- czerwiec 1919 roku*, Warszawa 1976.
6. Mazur A., *Order Krzyża Grunwaldu 1943-1985*, Warszawa 1988.
7. Pachoński H., *Krzyżacy*, Warszawa 1920.
8. Pieniążek Cz. *Pod Grunwaldem*, Warszawa 1920.
9. Piłsudski J., *Pisma zbiorowe. Wydanie prac dotychczas drukiem ogłoszonych*, t.V, Warszawa 1937.
10. Radziwiłłowicz, *Tradycja grunwaldzka w świadomości politycznej społeczeństwa polskiego w latach 1910- 1945*, Olsztyn 2003.
11. Romulewicz A., Wysocka A., Białecka S., *Bibliografia grunwaldzka za lata 1990-2010*, Olsztyn 2010.
12. Seyda M., *Polska na przełomie dziejów. Fakty i dokumenty*, t. 1, Poznań 1927.
13. Treiderowa A., *Obchody grunwaldzkie w Krakowie (1410-1910)*, Kraków 1961.
14. Urbańczyk A., *Pomnik Grunwaldzki w Krakowie*, Kraków 1974.
15. Wojciechowski Z., *Grunwald. W 535 rocznicę zwycięstwa*, Poznań 1945.
16. Zieliński H., *Poglądy polskich ugrupowań politycznych na sprawy ziem zachodnich i granicy polsko- niemieckiej (1914-1919)*, [w:] *Problem polsko-niemiecki w traktacie wersalskim*, Poznań 1963.

Dariusz Radziwiłowicz

Tradycja grunwaldzka
w świadomości politycznej
społeczeństwa polskiego
w latach 1910—1945

Wydawnictwo
Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego
Olsztyn 2003

„Księgi narodu polskiego i pielgrzymstwa polskiego” Paryż 1832

*Fragment „Litanii pielgrzymstkiej”
Adama Mickiewicza*

O wojnę powszechną za wolność ludów, Prosimy Cię, Panie.

O broń i orły narodowe, Prosimy Cię, Panie.

O śmierć szczęśliwą na polu bitwy, Prosimy Cię, Panie.

O grób dla kości naszych w ziemi naszej, Prosimy Cię, Panie.

**O niepodległość, całość i wolność Ojczyzny naszej,
Prosimy Cię. Panie**

W imię Ojca i Syna i Ducha Świętego. – Amen.

Przyczyny renesansu tradycji grunwaldzkiej

- Wzrost potęgi Niemiec - Zjednoczenie Niemiec (1871)
- Polityka germanizacyjna (m.in.: protesty dzieci polskich we Wrześni, ustawa o przymusowym wywłaszczaniu Polaków, ustawa o stowarzyszeniach z 1908 r.)
- 1901 r. uroczyste obchody przez II Rzeszę 200 rocznicy Królestwa Pruskiego;
- 1902 r. przemówienie Wilhelma II na zamku w Malborku poprzedzone mową tronową ze stycznia 1902 r. o także antypolskim wydźwięku, stanowiło poniekąd oficjalną deklarację wznowienia otwartej i brutalnej ofensywy przeciwko polskości.

WRZESNIA

POSEM.

DO SADU.

4.

WRZESNIA

DO WIEZIENIA.

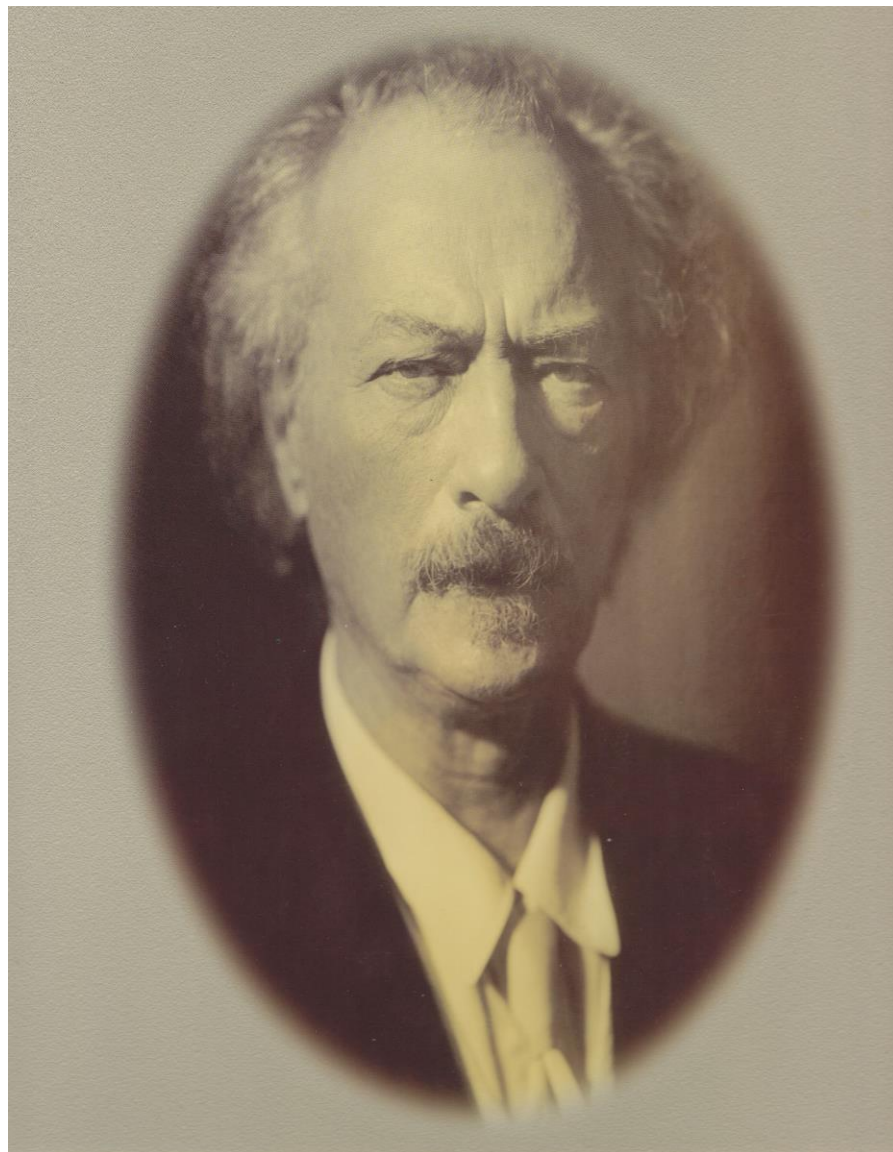
1. Świadomość narodowa Polaków na przełomie XIX i XX wieku

- J. Ursyn Niemcewicz, *Śpiewy historyczne*, (1816) ;
- J. Słowacki, A Mickiewicz,
- Karol Szajnocha, *Jadwiga i Jagiełło 1374-1413*, (1855-56)
- Ignacy Kraszewski, *Krzyżacy 1410*, (1883)
- Henryk Sienkiewicz, *Krzyżacy*, (1900)

Malarstwo

- Jan Matejko, *Jagiełło na poboju*,
- Konstanty Górski, *Jagiełło z rycerzami po bitwie pod Grunwaldem*,
- Eliasz Radzikowski, *Jagiełło i ks. Witold przed zwłokami w. mistrza Zakonu Ulricha von Jungigen*
- **Jan Matejko, *Bitwa pod Grunwaldem!* (1878)**

Pomnik grunwaldzki ufundowany przez I.J. Paderewskiego

Znaczenie tradycji grunwaldzkiej w podtrzymaniu poczucia dumy narodowej Polaków z własnej przeszłości.

- TG na przełomie XIX i XX wieku skonsolidowała naród, umocniła wiarę i nadzieję na zwycięstwo nad zaborcami.
- Była instrumentem wyzbywania się przez Polaków kompleksu niższości wobec innych narodów.
- Uroczystości z 1910 r. miały w obliczu zbliżającej się wojny olbrzymie znaczenie dla propagowania polskiej idei wolnościowej.
- Była namacalnym dowodem trwania i niezłomności narodu pozbawionego własnego organizmu państwowego.

WYKORZYSTANIE BITWY GRUNWALDZKIEJ
PRZEZ PAŃSTWA ZABORCZE W OKRESIE I
WOJNY SWIATOWEJ

GRUNWALD 1410 -TANNENBERG 1914

Mikołaj Mikołajewicz Romanow (młodszy) do 23 sierpnia 1915 głównodowodzący armii rosyjskiej podczas I wojny światowej

Odezwa z 14 sierpnia 1914 roku:

„Z sercem otwartym, z ręką po bratersku wyciągniętą, kroczy na wasze spotkanie Wielka Rosja. Wierzy ona, iż nie zardzewiał miecz, który poraził wroga pod Grunwaldem”

Wilhelm II Hohenzollern

- Wspólna odezwa naczelnego dowództwa wojsk niemieckich i austro-węgierskich do Polaków pod zaborem rosyjskim
- **Zapowiadała uwolnienie od „hord azjatyckich” że wraz z wojskami państw centralnych nadejdzie „wolność i niepodległość”.**

Zdjęcie przedstawiające feldmarszałka Hindenburga w Malborku, późniejszego prezydenta Rzeszy przy prowizorycznym moście na Nogacie 23.08.1914

- Zdjęcie przedstawiające feldmarszałka Hindenburga w Malborku, późniejszego prezydenta Rzeszy przy prowizorycznym moście na Nogacie 23.08.1914

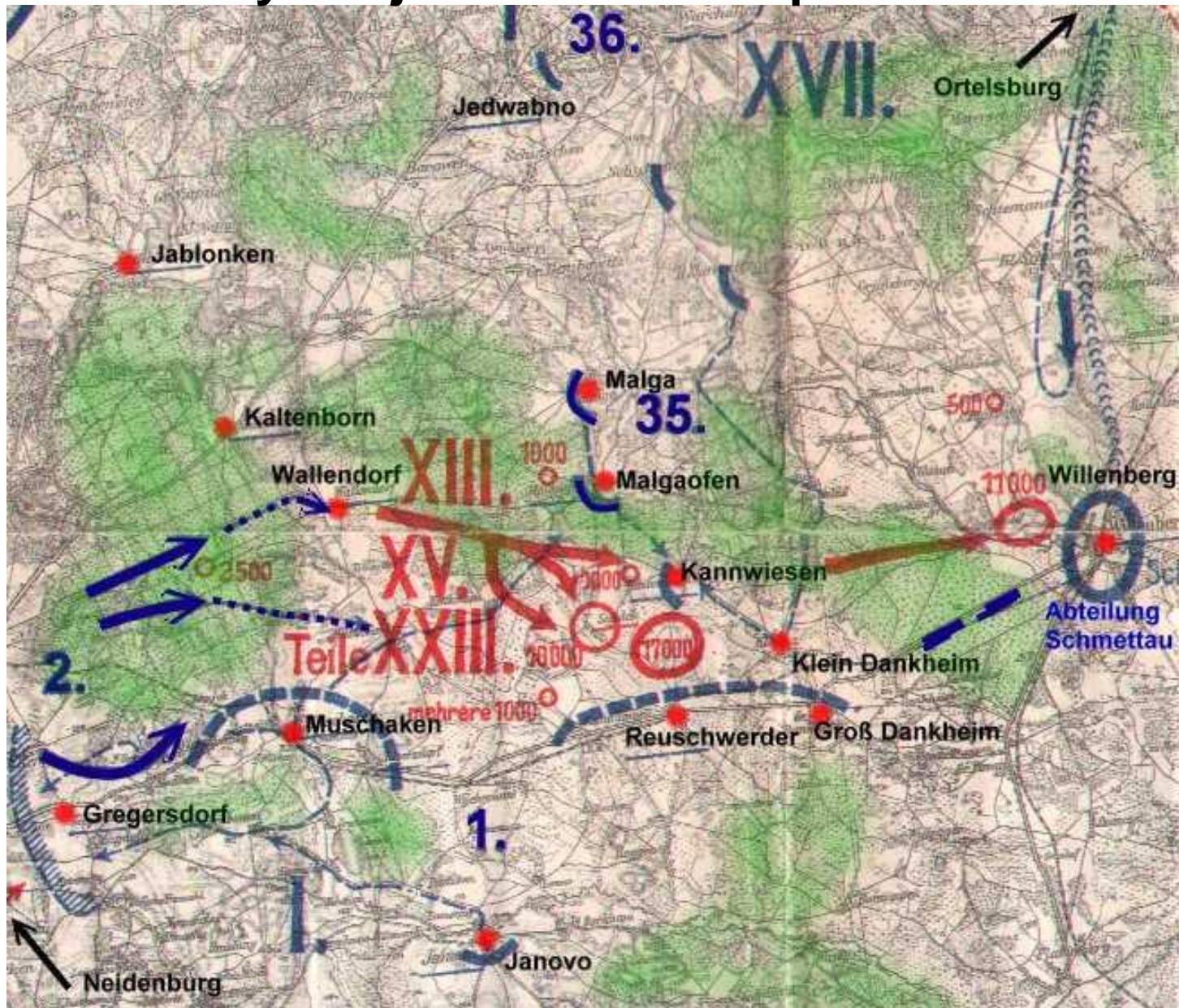
Zdjęcie przedstawiające feldmarszałka Hindenburga w Malborku, późniejszego prezydenta Rzeszy przy prowizorycznym moście na Nogacie 23.08.1914

**Pierwszy oficer sztabu 8 Armii
Gen. Max von Hoffman**

Sytuacja na 30 i 31 sierpnia

Zbiory Wstaido 17

General
SAMSONOW
der Gegner Hindenburgs
in der Schlacht bei Tannenberg
Gef. d. 90. & 1314

№ 19110
"Gedenkstein Samsonows bei Willenberg"

Prezydent Rzeszy Paul von Hindenburg (w środku), Kanclerz Rzeszy, Adolf Hitler (po lewej), prezydent Prus, Herman Göring (po prawej).

- **27 sierpnia 1933 r. uroczyste obchody związane z rocznicą bitwy pod Tannenbergiem, zorganizowane przez niemiecki rząd na terenie *Tannenberg-Denkmal* w Prusach**

Wschodnich.

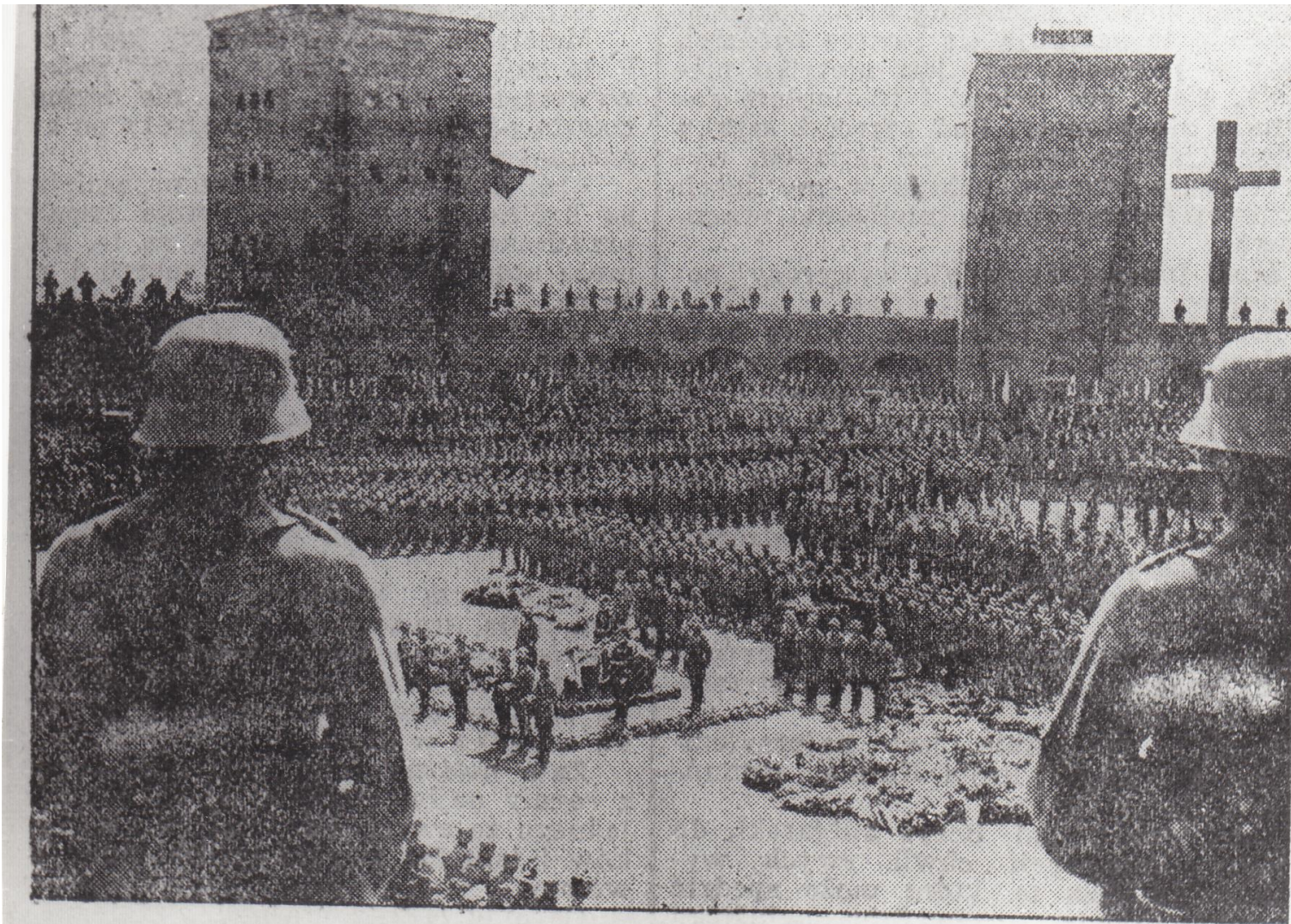

Burmistrz Malborka wita prezydenta Republiki Weimarskiej frldmarszałka Paula von Hindenburga

- Źródło: „Gazeta Nowska” 1931 z 5 lipca.

Źródło: „Orędownik” nr 178, 1934

Z pogrzebu Hindenburga: uroczystości żałobne pod pomnikiem tannenberskim, podczas przemówienia kaznodziei wojskowego dr. Dohrmanna.

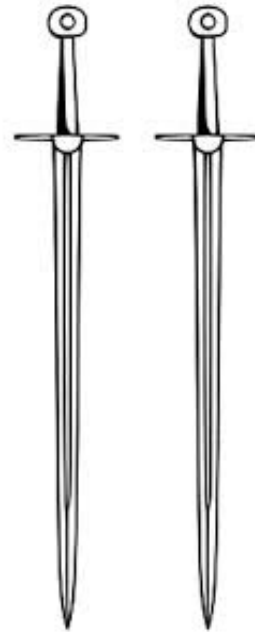
Marienburg

**LEGENDA GRUNWALDZKA W
POLSKICH FORMACJACH
ZBROJNYCH OKRESU I
WOJNY ŚWIATOWEJ ORAZ W
SIŁACH ZBROJNYCH II RP**

939)

Generał Józef Haller – fot. z marca 1920 r. Źródło: AAN, Akta Janiny i Kazimierza Warchałowskich

- R-z zwany grunwaldzkim wydany do żołnierzy polskich w Moskwie 10 lipca 1918 r. **„Wzywam was w rocznicę bitwy grunwaldzkiej, w której po raz pierwszy brutalne krzyżactwo zostało powalone orężem polskim i litewskim [...]. Gdziekolwiek walka z Niemcami toczyć się będzie –tam nasze miejsce polskie”**

Dmowski Roman

Sztandar Bajończyków, 1914 r.

Sztandar Bajończyków.

Prezydent Francji Raymond Poincaré dekoruje sztandar Bajończyków Croix de Guerre Avec Palme. Sztandar prezentuje por. Jan Sobański (czerwiec 1918)

Wręczenie polskim oddziałom sztandarów w Brienne oraz złożenie przysięgi przez polskich żołnierzy (22 czerwca 1918 r.) Źródło: AAN, Archiwum I.J.Paderewskiego, sygn. 652

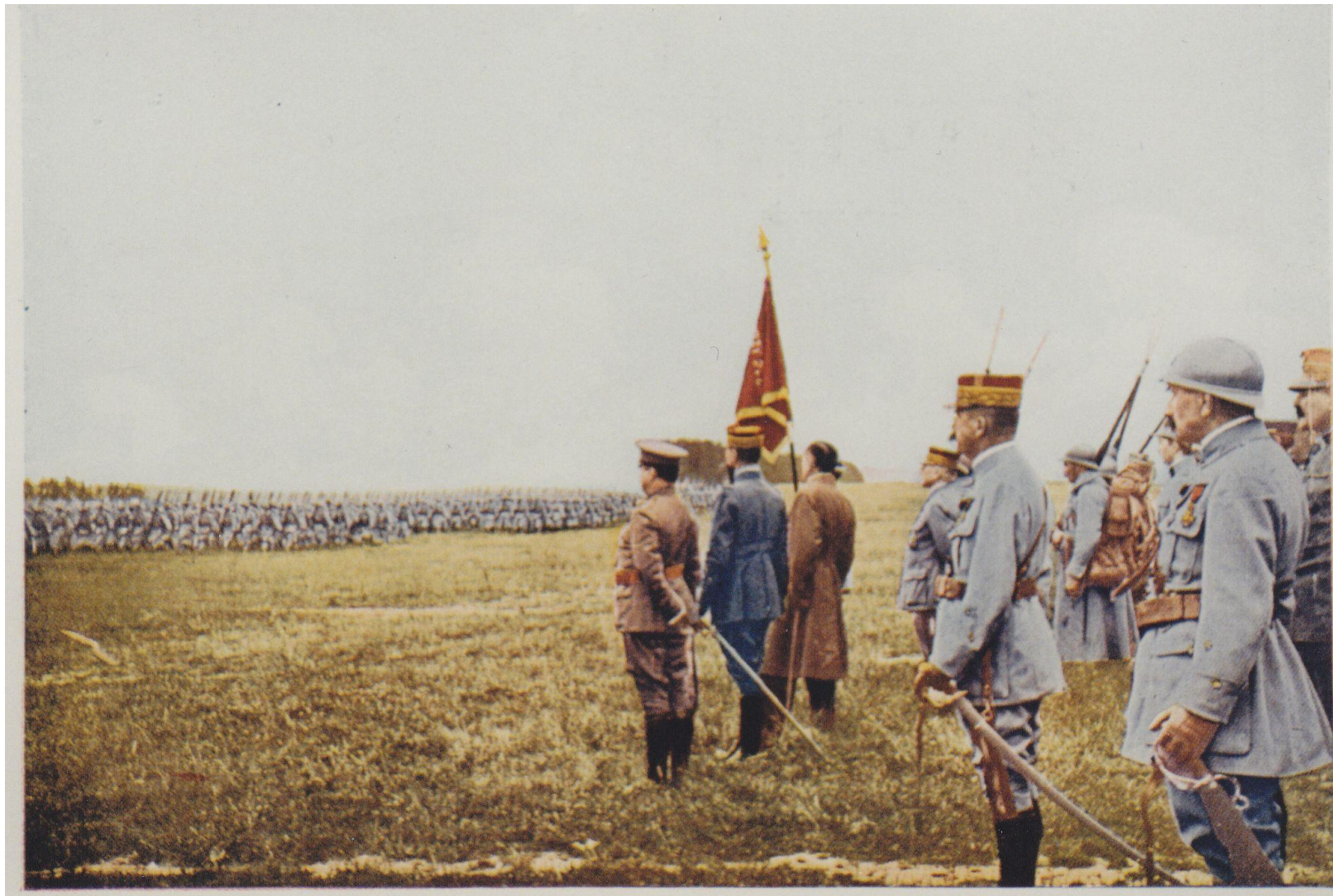

Prezes Komitetu Narodowego Polskiego Roman Dmowski na uroczystości wręczenia sztandarów- obok sztandar 1 Pułku Strzelców Polskich (czerwiec 1918 r.)

Źródło: AAN, Archiwum I.J.Paderewskiego, sygn. 652

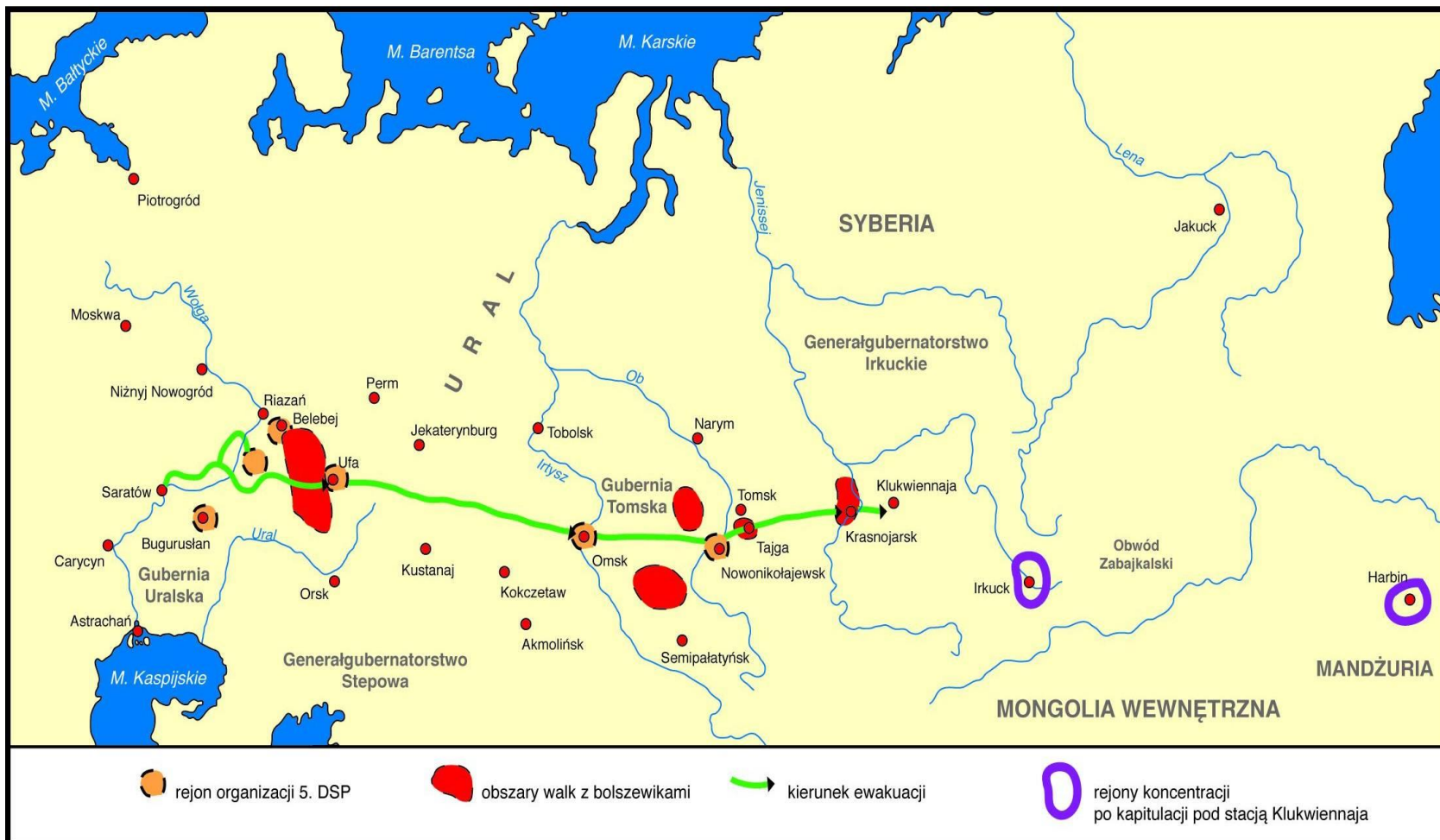

Defilada oddziałów Armii Polskiej we Francji po wręczeniu sztandarów w czerwcu 1918 r.

POLSKIE FORMACJE ZBROJNE NA SYBERII 1918-1920

Szkic 6. Walki i ewakuacja 5. Dywizji Strzelców Polskich

Źródło: opracowano na podstawie materiałów z Centralnego Archiwum Wojskowego w Rembertowie

**Uroczystości grunwaldzkie w Nowonikołajewsku (obecnie Nowosybirsk)
zorganizowane w 1919 r. przez dowództwo Wojsk Polskich we
Wschodniej Rosji**

Uroczystości grunwaldzkie w Nowonikołajewsku

W. Kossak Zaślubiny z morzem. Gen. Haller rzuca pierścień w fale Bałtyku 10 lutego 1920 r.

Plut. JASZCZAK ANTONI z Kwatery Głównej D. O. K. VII.

Bitwa pod Grunwaldem w dniu 15. lipca 1410 r. (514 lat).

Już do Grunwaldu wojsko się zbliżyło,
Kiedy przed królem mąż krzyżacki staje,
Trzyma dwa miecze, z postacią zuchwałą:
„Mistrz mój — zawolał — teć orężę daje
Dla lepszej w walce dzisiejszej usługi;
Ten miecz dla ciebie, dla Witolda drugi“.

„Mam mieczów dosyć, lecz i te się zdadzą
Na karki dumnych“ — Jagiello odpowie.
Tu wzniosłszy oczy. „O, Najwyższa Władzo!
Boże, co dzierżysz w ręku ludów zdrowie,
Błogosław słusznym boju wojownikom,
Daj nam zwycięstwo, zgubę najeźdźnikom“.

I już na konia cisanego wsiada,
Dobywa miecza i zniża przyłbicę;
Wojsko, nim trąba walkę zapowiada,
Zaczęło śpiewać pieśń Bogu-Rodzicę;
I huknęły kotły, dźwięk zaszczyknał broni
I ziemia drżała pod tętentem koni.

Jak czarne chmury, pędzone wiatrami,
Gdy z srogim grzmotem uderzą o siebie,
Tak hufce polskie z krzyżaków rotami
Zwarły się z trzaskiem w tej ciężkiej potrzebie.
Wrę krwawa bitwa, a zawsze na przedzie
Król swych Polaków, Witold Litwę wiedzie.

Złamani ze wszech stron nieprzyjaciele
Z zwyciężkiem wojskiem nie walczyli więcej.
Poległ mistrz wielki na rycerstwa czele,
Poległo Niemców sześćdziesiąt tysięcy!
Uszły przed mieczem szczątki rozproszone,
W lasach i bagnach znalazły ochronę.

Po bitwie pierwsi z wodzów znakomitych
Przyszli, rzucając pod królewskie nogi
Pięćdziesiąt jeden chorągwi zdobytych —
Za nimi widok przybliżył się srogi:
Na czarnym wozie powoli wiedzione,
Krzyżackiego mistrza zwłoki krwią zbroczone.

Jagiello, patrząc na tak ciężką losów zmianę,
Zaplakał rzewnie: „Zgon — rzekł — tego męża
Zagładza pamięć za krzywdy zadane;
Winien czcić męstwo ten, który zwycięża,
Niech ten, co walczył i mężnie, i długo,
Ostatnią będzie uczczony posługą.

Te zaś chorągwie, te zbroje zwleczone
W tryumfie nieście! niech w państwa stolicy
W świętym przybytku będą zawieszony!
Niech na ich widok zadrzą holdownicy.
Szczernią je wieki, zaginą ich szczątki,
Lecz nic nie zgładzi dnia tego pamiątki“.

Odznaka 61 Wielkopolskiego Pułku Piechoty – 7 Pułk Strzelców Wielkopolskich

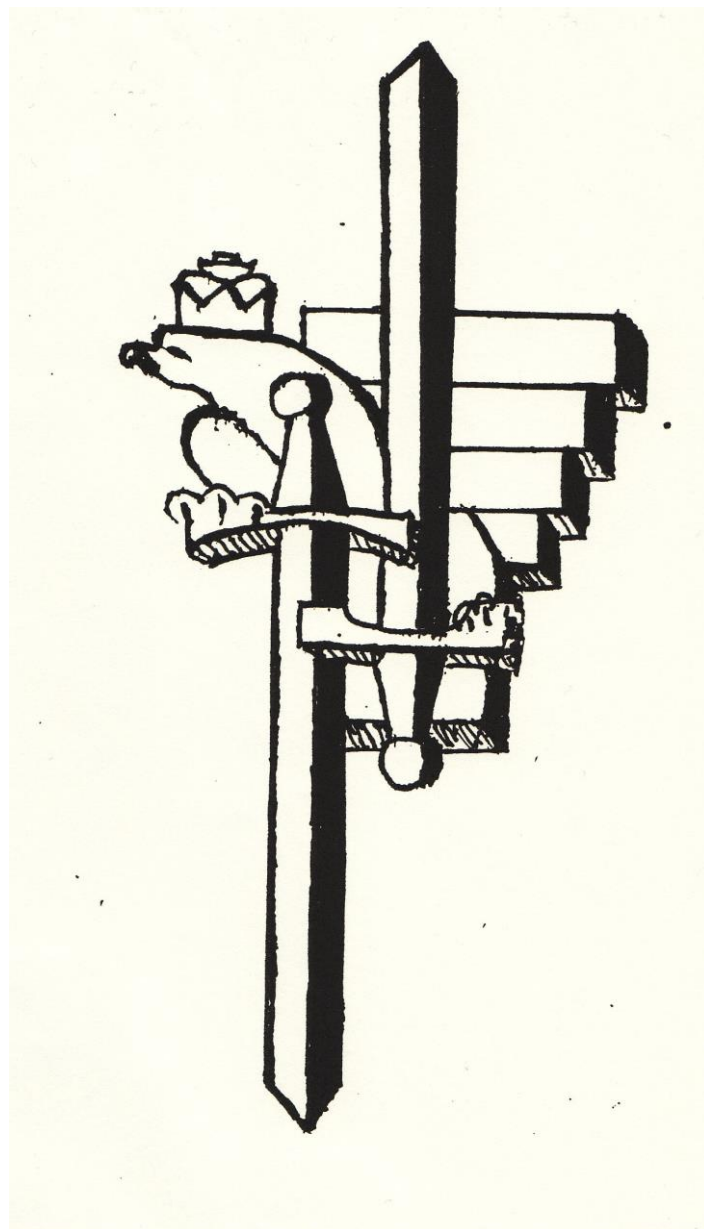
Komendant Legii Mocarstwowej Rowmund Piłsudski

Jerzy Giedroyc (z prawej) –zastępca k-danta Legii Mocarstwowej oraz Roger
hr. Raczyński – prezes Związku Pracy Mocarstwowej

„Miecze Grunwaldzkie” - odznaka Legii Mocarstwowej

Polska po „nowym Grunwaldzie” wg mocarstwowców

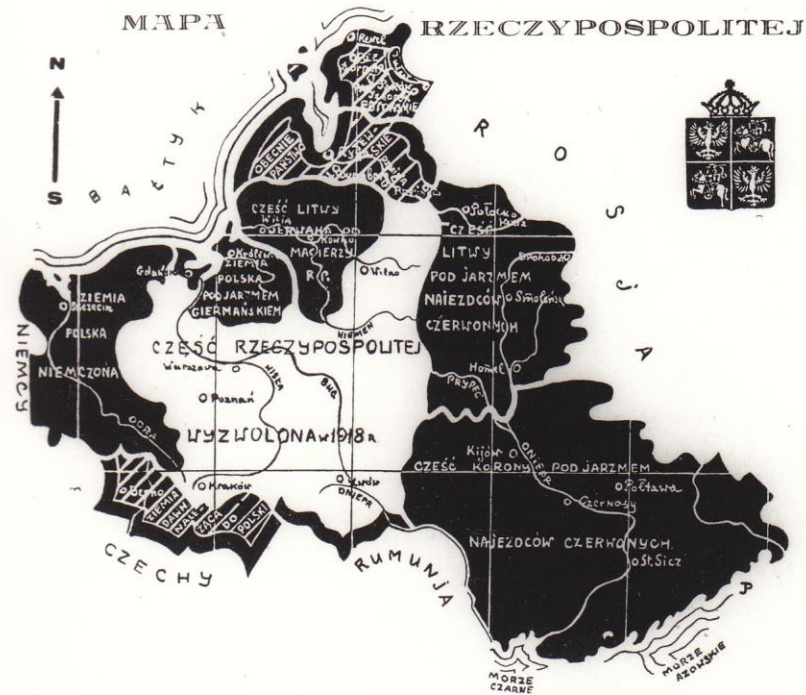
Rok II
Nr. 8

1930

Cena
50 gr.

MOCARSTWOWIEC

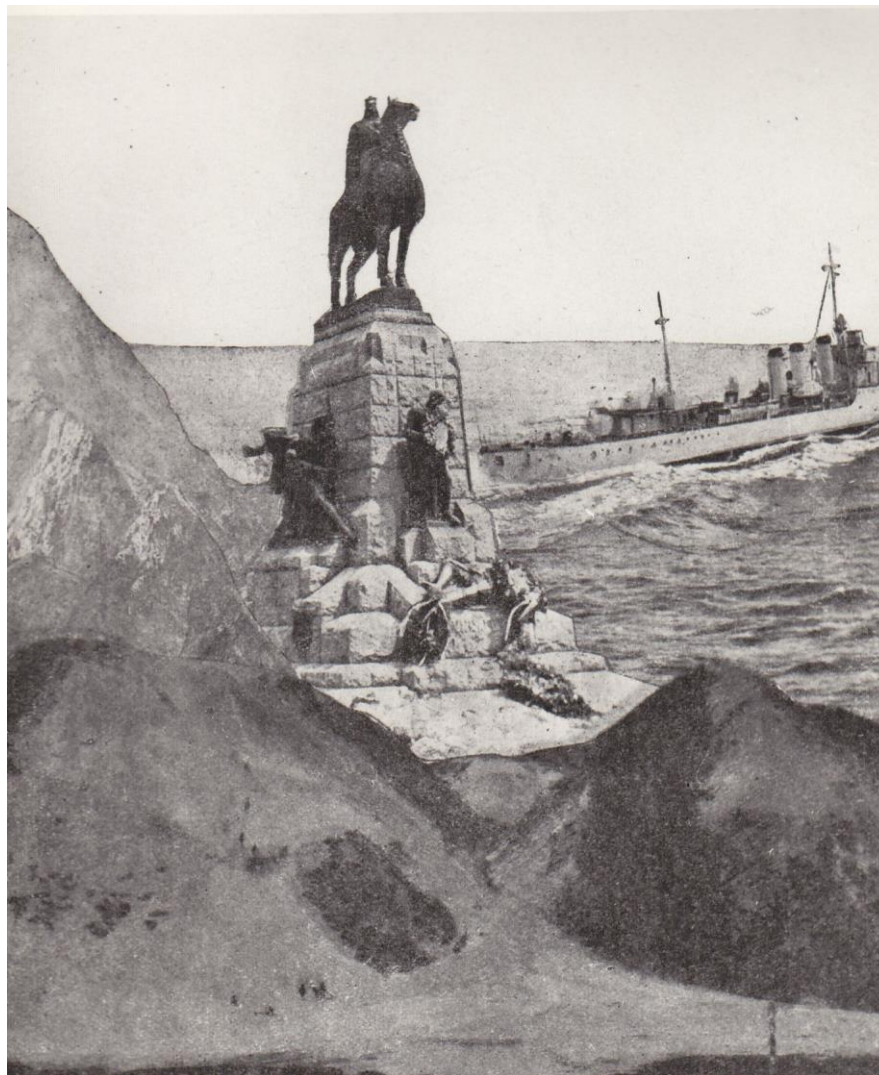
MIESIĘCZNIK LEGJI MOCARSTWOWEJ

O CZYM KAŻDY MOCARSTWOWIEC PAMIĘTAĆ POWINIEN.

WARSZAWA — KRAKÓW — BIAŁYSTOK — SOSNOWIEC — POZNAŃ — GDYNIA

**Strona tytułowa „Mocarstwowca” (1931) nawiązująca do
grunwaldzkiego zwycięstwa**

„Mocarstwowiec” nr 12 , lipiec 1931

- Legia Mocarstwowa zdobyła marszem w maskach p.gaz I miejsce i puchar wędrowny LOPP - 14 06.1931.
Przedsięwzięcie organizowane przez Komitet Wojewódzki LOPP we Lwowie.

Uroczystości grunwaldzkie w Działdowie w 1931 r.

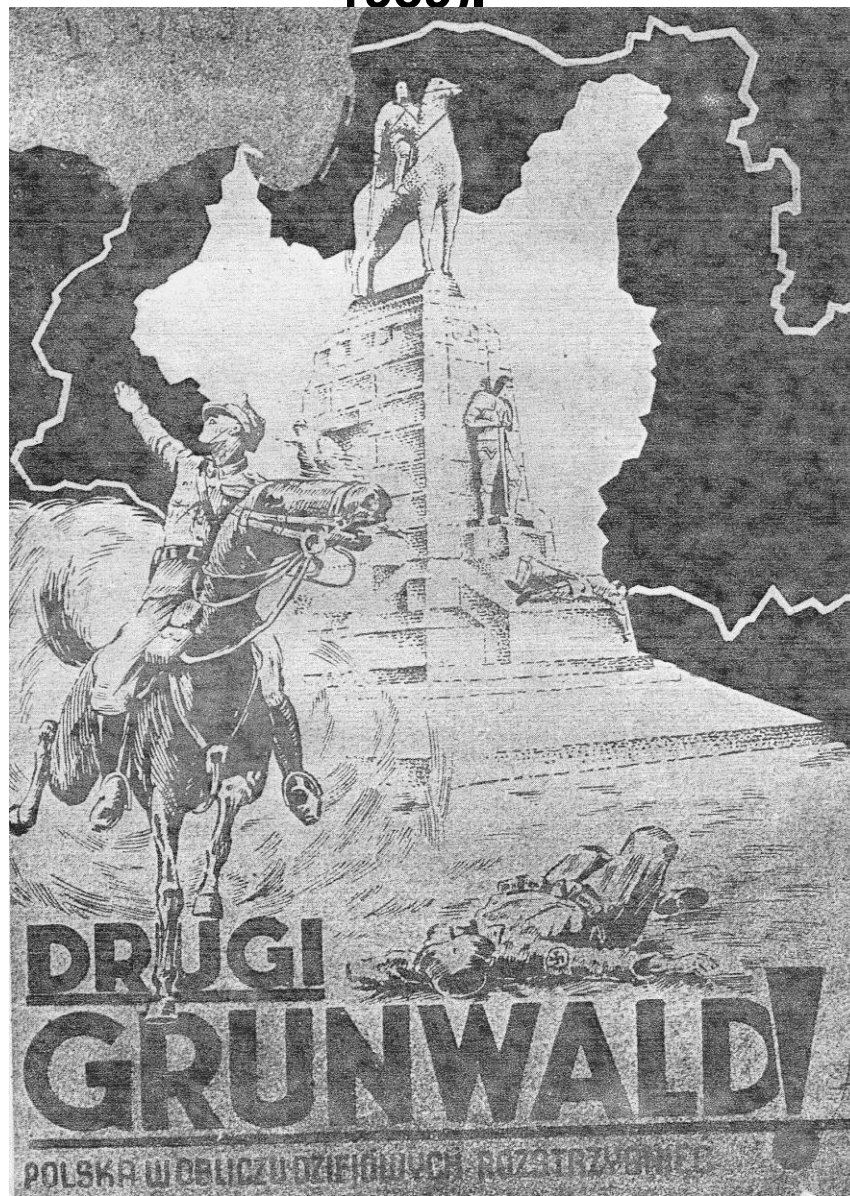

W rocznicę grunwaldzką delegacja Stronnictwa Narodowego w Krakowie złożyła na pomniku grunwaldzkim wieniec z mieczem. — Zdjęcie przedstawia odmarsz pocztów spod pomnika

Fot. Wl. Szafarz

**Strona tytułowa wydawnictwa Drugi Grunwald. Polska w obliczu
dziejowych rozstrzygnięć! (Mariański Instytut Różańcowy, Toruń
1939).**

Pomnik króla Władysława Jagiełły w Nowym Jorku

wykonany w brązie przez rzeźbiarza Stanisława K. Ostrowskiego

W 529-tą ROCZNICĘ

Zwycięstwo Grunwaldzkie

W osobliwej chwili czymy pamięć tej bitwy, wiekopomnej zarówno co do bitności rycerstwa, udział w niej biorącego, jak i co do doniosłości jej następstw.

Dzisiaj, gdy znaczenie i stanowisko Polski ma dla sprawy pokoju, lub wojny, tak wielkie znaczenie, gdy Jej niezłomna wola powstrzymała niemieckie parcie na wschód, przypomnieć głośno trzeba zwycięstwo to, które na długie lata złamało wrogi napór na nasze ziemie.

Dzień 15 lipca przez długie lata niewoli mijał, jak każdy zwykły dzień roku. Dopiero w pięćsetną rocznicę zwycięstwa nad wiarołomnym sąsiadem, wielki obywatel, Ignacy Jan Paderewski, przypomniał swoim i obcym to wielkie zwycięstwo i jego znaczenie w walce z zalewem teutońskim, ofiarowując Krakowowi pomnik mający stać się drogowskazem myśli naszej po wszystkie czasy.

Piętnastego bowiem lipca roku 1410. król, Władysław Jagiełło, odniósł zwycięstwo nad Zakonem Krzyżowym, który od roku 1226 osiadł (wskutek błędnej, nieprzewidującej polityki Konrada księcia Mazowieckiego) wzdłuż dolnego biegu Wisły, i już od zarania dziejów usiłował odepchnąć Polskę od Bałtyku.

Krzyżacy, sprowadzeni w celu obrony Mazowsza przed natarciem

Wielkie łowy w puszczech Białowieskiej i Kozińskiej zaopatrzyły wojska w zapasy mięsa.

Po długich przygotowaniach, mających na celu wzajemne wybadanie sił przeciwników, rozmieszczenie oddziałów, możliwości kierunków natarcia, wojska polsko-litewskie w dniach 30 czerwca — 2 lipca wyruszyły najkrótszą drogą ku Malborkowi. Gdy w dniu 10 lipca stanęły nad Drwęcą, ujrzały cały

dwoma mieczami. Posłowie ci wypowiedzieć mieli szydercze słowa że miecze owe mogą się przydać królowi wobec zapewne braku oręża w obozie polskim. Zarazem wyrazili oni gotowość cofnięcia szyków krzyżackich aby dać pole wojskom królewskim.

Król Władysław przyjął miecze i wyraził nadzieję, że w potrzebie przydadzą się miecze na karki wroga.

Posłowie krzyżacy ofiarowują Jagielle dwa miecze przed bitwą grunwaldzką

Tymczasem przeciwuderzenie Polaków i Litwinów złamało opór Niemców i bój zamienił się w rzeź bezpardonową. Krzyżacy próbowali jeszcze osłabić furję natarcia, lecz chorągwie polskie stojące w odwodzie rzuciły się na prawe skrzydło krzyżackie, na lewe zaś natarli Litwini, którzy zdołali już sprawić swe szyki. Krzyżacy wparci zostali w błota okoliczne i zniszczeni.

Wojska polsko-litewskie po zażartej walce zdobyły ich obóz, po zajęciu którego król zarządził dalszy pościg.

O godzinie siódmej z wieczora pogrom krzyżaków był już zupełny.

Osiemnaście tysięcy trupów z całą starszszą i wielkim mistrzem Ulrichem von Jungingen na czele zaległo pobojowisko, na którym rycerstwo zwycięskie śpiewało pieśń „Bogu Rodzica Dziewica, Bogiem sławiona Maryja“.

Piętnaście tysięcy jeńców, wszystkie działa niemieckie, łupy i zapasy ogromne przypadły zwycięzcom, jeszcze raz, po Pziem Polu i Płowcach, dając dowód wyższości naszego oręża nad niemieckim.

Pięćdziesiąt i jedną chorągwie rycerstwa zakonnego król zwycięski odesłał jako trofea dziękczynne do katedry na Wawelu.

Po krótkim wystrachu...

TRADYCJE I SYMBOLIKA GRUNWALDZKA W LATACH II WOJNY ŚWIATOWEJ

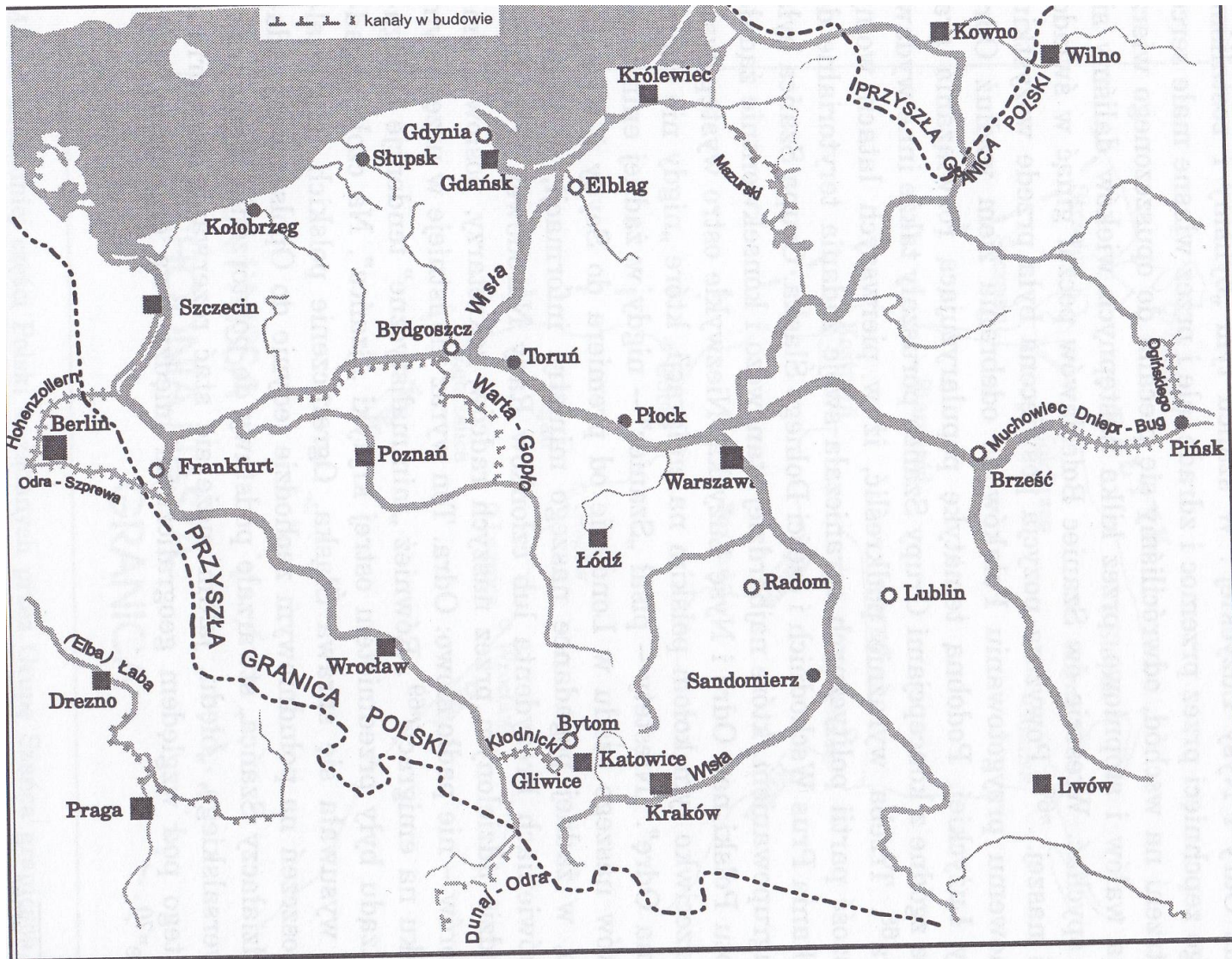
Organizacja Wojskowa Związek Jaszczurczy (OWZJ), również Związek Jaszczurczy –

- polska
konspiracyjna
organizacja
wojskowa obozu
narodowego
działająca w latach
1939–1942

Liczebność	7–10 tys.
------------	-----------

Grupa „Szańca” – konspiracyjna grupa byłych działaczy przedwojennego Obozu Narodowo-Radykalnego „ABC” działająca przez cały okres okupacji.

Granice zachodniej i północnej Polski po klęsce Niemiec („drugim Grunwaldzie”) postulowane przez Grupę Szańca.

s. 194-195

IMPERIUM SŁOWIAŃSKIE

NA PODSTAWIE
MAPY
WYDANEJ
PRZEZ
KONFEDERACJĘ NARODU
ORGANIZACJĘ DRUŻYN IMPERIUM SŁOWIAŃSKIEGO
W WARSZAWIE 1 X 1941

PODZIAŁKA 100 50 0 50 100 200 300 km

OBJAŚNIENIA

- GRANICE IMPERIUM SŁOWIAŃSKIEGO
- GRANICE ROZSZERZONEGO IMP. SŁOW.
- GRANICE PAŃSTW W OBRĘBIE IMP. SŁOW.
- GRANICE PAŃSTW POZA IMP. SŁOW.
- ZASIĘG GRANIC MORSKICH IMP. SŁOW.
- GRANICE SIĘDMIOGRODU WĘGERSKIEGO
- UMIEJZYNARODOWIONA STREFA KANAŁU KILŃSKIEGO

Nr. 25

Order Krzyża Grunwaldu I klasy, awers i rewers

TRADYCJA GRUNWALDZKA

1945-1989

Dr. Żanna Kormanowa

Grunwald

15 lipca 1410

KSIAŻKA
POLSKA
WE
FRANCJI

PARYŻ
WYDAWNICTWO P.K.W.N. WE FRANCJI
1945

Witamy przedstawicieli
Rządu Jedności Narodowej
na Ziemi Mazurskiej!

Jednodniówka

wydana przez

Polski Związek Zachodni w Olsztynie

z okazji zwycięstwa
oręża polskiego nad Krzyżakami
pod Grunwaldem

1410

1945

15 lipca

Pomni na krew naszych ojców, przelaną na polach zwycięskiej bitwy pod Grunwaldem, pomni na czyn ten, którym Naród Polski w obronie strzechy rodzinnych odpart najazd nawały niemiecko-krzyżackiej na nasze ziemi ojczyste i wyzwolił je z pod ciągłego terroru butnego krzyżactwa, ślubujmy, że dzień Grunwaldu mieć stale będziemy w pamięci, i że dzień ten stanie się dla nas symbolem idei obronnej przed każdym wrogiem, godzącym w żywotne interesy Państwa i Narodu Polskiego.

W przeświadczeniu, że tylko wspólną pracą i wspólnym wysiłkiem pod przewodnictwem Rządu Jedności Narodowej przyczynić się możemy do mocarstwowego rozwoju demokratycznej Polski, pomni, że niezgoda i przywata zgubiła dawną Polskę, ślubujmy, że we wszystkich poczynaniach naszych zawsze wspólnie i zgodnie występować będziemy, by jednością silni i pełni miłości do wszystkich rodaków oprzeć się agresji zawistnych wrogów!

„BELLONA” NR 3 1946

Ppłk KORTA ADAM

DWA GRUNWALDY Grunwald 1410 r. Berlin 1945 r.

I.

Grunwald wyrósł w dziejach naszych do znaczenia symbolu. Bezprzykładna — na przestrzeni tysiąca lat — klęska niemieczyzny stała się przedmiotem badań naukowych i marzeń narodów słowiańskich — a zwłaszcza polskiego — w okresie przewagi i rozrostu Niemiec. W ciągu XIX wieku Grunwald krzepił serca polskie, stanowiąc żywy dowód, że prusactwo może być pobite, że właśnie naród polski walczył przyczynił się do jego największej klęski. Gdy w Poznańskim Niemcy rozpoczęli rugę pruskie*), gdy we Wrześni katowano dzieci polskie, naród marzył o nowym Grunwaldzie, któryby stał się ostatecznym grobem krzyżactwa.

Ale wspomnienia Grunwaldu krzepiały serca, mroczyły jednocześnie umysły. Przyzwyczajano się u nas uważać Grunwald za sukces wyłącznie Polaków, boć przecie „Litwini byli źle uzbrojeni i źle dowodzeni i nakoniec uciekli z pola walki“. Nie rozumiano, że jeśli się pragnie powtórzenia zwycięstwa grunwaldzkiego, trzeba powtórzyć — oczywiście mutatis mutandis — koncepcję polityczną, która doprowadziła do zwycięstwa.

W rzeczywistości wspomnienie Grunwaldu stało się jeszcze jednym czynnikiem wzrostu naszej megalomanii, znajdującej wyraz w przeświadczeniu, że jeśli kiedyś „sami“ potrafiliśmy rozbić Krzyżaków, tak teraz — również sami — rozgromimy Niemców. To poczucie pokutowało w nas przez cały okres drugiej niepodległości, a umiejętnie podsycane przez sfery rządzące, stało się jedną z przyczyn, że znaczna część narodu bez niepokoju patrzyła na nasze osamotnienie w obliczu wzrastającego zagrożenia ze strony Rzeszy hitlerowskiej, że uwierzyła w rzucane przez sanację hasło: „silni, zwarci, gotowi“.

Lata wojny i okupacji były dla narodu polskiego twardą szkołą mądrości politycznej. Dla zagrożonych w samym istnieniu Polaków, Grunwald stał się już nie tylko zawołaniem bojowym, lecz i drogą-

*) Akcja masowego odbierania gruntów i wydalania Polaków.

Biblioteczka Żołnierza K.B.W.

Nr. 7

GRUNWALD
- symbol -
Jedności Słowian

Lipiec

1946

Lipiec

Wydawnictwo Wyzd. Agit. i Propag. Z.P.W. K.B.W

1410-1945 GRUNWALD autor nieznany, źródło AAN

*awiz się rozpadnie
w proch i pył -*

**KRZYŻACKA
ZAWIERUCHA**

DEUTSCHLAND

15 VII 1410 — 15 VII 1945

T. Trepkowski **Grunwald 1410 BERLIN 1945**

Źródło: Centralna Biblioteka Wojskowa

**Pomnik upamiętniający bitwę z wojskami Zakonu Krzyżackiego pod
Koronowem. Fot. D.R.**

Kamień upamiętniający przysięgę żołnierzy 1 Warszawskiej Dywizji Zmechanizowanej Fot. D Radziwiłłowicz

W TYM MIEJSCU
KU PAMIĘCI POTOMNYM
ŻOŁNIERZE 1WDZ
IM T. KOŚCIUSZKI ZŁOZYLI
PRZYSIĘGĘ NA WIERNOŚĆ
OJCZYZNIE W 30-tą ROCZNICĘ
PRZYSIĘGI W SIELCACH
I W 563-tą ROCZNICĘ
BITWY GRUNWALDZKIEJ
GRUNWALD 14 LIPIEC 1973.

Honorowy posterunek żołnierzy przed tablicą upamiętniającą uroczystości nadania 15 Warmińsko-Mazurskiej Dywizji Zmechanizowanej im. Króla W. Jagiełły (lipiec 1995) Fot. D. Radziwiłłowicz

Pomnik grunwaldzki po rekonstrukcji

**Ciosy granitowe ocalone ze zburzonego w okresie okupacji Pomnika
Grunwaldzkiego w Krakowie.**

ORP „Grunwald”-1973

ORP „Grunwald”

ORP „GRUNWALD”

Na Grunwaldzkim Polu w 40-lecie LWP

Symbol przymierza między dawnymi i nowymi laty

(Obsł. wt.). Grunwaldkie Pole. W połowie drogi wiodącej od Wzgórza Zwycięstwa do parkingu wyrósł nowy, kamienny obelisk. Z daleka przypomina sterczący szkielet ściany wypalonego domu. Wokoło odłamki głazów — jakby rozrzucone potężnym wybuchem. Długa i daleką odbyły drogę, zanim trafiły na to sławne pobojuwisko... W 1918 r. w 500 rocznicę Jagiellowego zwycięstwa, wielki Polak, pianista i kompozytor, działacz polityczny Ignacy Paderewski ufundował Pomnik Grunwaldzki. Jego twórcą był rzeźbiarz Antoni Wiwulski. Stanął ów pomnik w Krakowie, bo Polacy nie mieli wtedy dostępu do sławnego pola walki. W 1939 r. hitlerowcy wydali na pomnik wyrok — rozkruszyli go dynamitem i rozbili. Lecz nie byli w stanie unicestwić. Część owych głazów granitowych została ukryta.

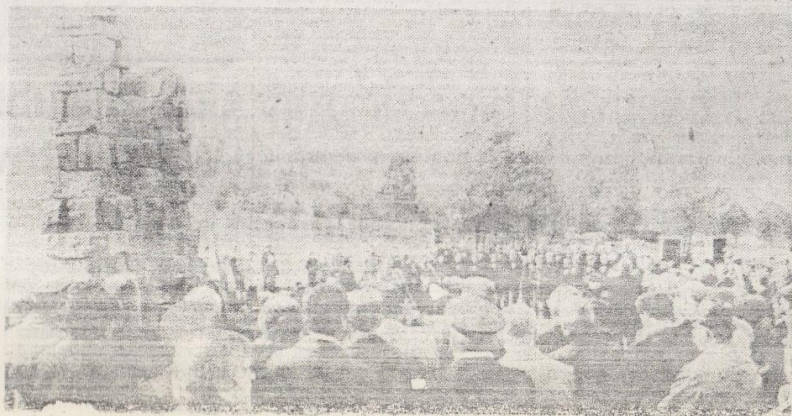
15 października 1976 r. powstały w Krakowie Komitet Od-budowy Pomnika Grunwaldzkiego postanowił ofiarować „zachowane fragmenty cokołu pomnika w darze społeczeństwu ziemi olsztyńskiej, z prośbą o umieszczenie tych pamiątek na polach bitwy pod Grunwaldem, jako świadectwa wiecznego kultu narodowej przeszłości”. Zima, 1976/1977 po obłożonych szosach, ponad sto ton owych głazów granitowych przewieźli pracownicy olsztyńskiego PKS. Po licznych dyskusjach nad sposobem ekspozycji, postanowiono przyjąć propozycję rzeźbiarza Wiesława Kaczmarska: zachować charakter tych głazów, zniszczonych, rozbitych, uszkodzonych; stworzyć wizję przypominającą tragizm dni pogardy, wizję zrujnowanego pomnika; ustawić je na tle Wzgórza Zwycięstwa, jako pierwszy element podziwianego sławnego pobojuwiska. I tak się też stało. Na 8 października br. Wzgórze Zwycięstwa udekorowane o barwach narodowych i historycznymi: polskim Orłem i litewską

cerksa. Licznie przybyli uczestnicy bitwy pod Lenino oraz kombatanci ze wszystkich frontów II wojny, żołnierze i oficerowie WP i MO, działacze organizacji kulturalnych, społecznych i młodzieżowych. Obecni byli goście: minister pełnomocny, konsul generalny ZSRR w

Gdańsku Lew A. Wachramiejew, minister kultury i sztuki Kazimierz Żygulski. W uroczystości wzięta również udział delegacja wawelskiego grodu. Ryszard Zieliński — przewodniczący Krakowskiej Rady PRON, Kazimierz Augustynek — sekretarz Krakowskiego Komitetu

PZPR, Barbara Guzik — wiceprezydent Krakowa. Przybyło kierownictwo KW PZPR w Olsztynie, na czele z I sekretarzem KW Janem Laskowskim, Urzędu Wojewódzkiego, z wojewodą olsztyńskim Sergiuszem Rubczewskim, Rady Wojewódzkiej PRON, z przewodniczącym Władysławem — Ogrodzińskim, stronnictw politycznych, z prezesem WK ZSL Wincentym Stelmaczkoniem i wiceprezesem WK SD Tadeuszem M. Gelewskim, szef Wojewódzkiego Sztabu Wojskowego płk Henryk Święcicki, władze miejskie Olsztyna z prezydentem miasta Markiem Różyckim, kadra oficerska, kierownictwa organizacji młodzieżowych, władze par-

DOKOŃCZENIE NA STR. 2

17 24 31
18 25 32
19 26 33
20 27 34
21 28 35
22 29 36
23 30 37

Ogólnopolski Komitet Grunwaldzki – instytucja powołana w 1986 roku przez Radę Krajową PRON.

- Celem Komitetu było propagowanie tradycji oręża polskiego i krzewienie pamięci o bitwie pod Grunwaldem.
- Przewodniczącym Komitetu został członek Biura Politycznego KC PZPR, zastępca przewodniczącego Rady Państwa PRL Kazimierz Barcikowski.
- W skład Ogólnopolskiego Komitetu Grunwaldzkiego weszli wysocy rangą przedstawiciele PZPR, ZSL, Stronnictwa Demokratycznego, organizacji katolickich, związków twórczych, organizacji kombatanckich i społecznych, wojska, przedstawiciele nauki i kultury.
- W zakresie naukowym uruchomiono międzyresortowy program badawczy „Grunwald”, który od 1988 r. zapewnił koordynację, zabezpieczenie merytoryczne i finansowe badań naukowych.

**LEGENDA GRUNWALDZKA W
TRADYCJACH
I SYMBOLICE WOJSKA
POLSKIEGO PO 1989 ROKU**

Uroczystość wręczenia sztandarów na Polach Grunwaldu jednostkom wojskowym 15 Warmińsko – Mazurskiej Dywizji Zmechanizowanej.

Bractwo rycerskie z W. Ks. Witoldem z Litwy Fot. D. Radziwiłłowicz

Pododdziały 15 Warmińsko-Mazurskiej Dywizji Zmechanizowanej

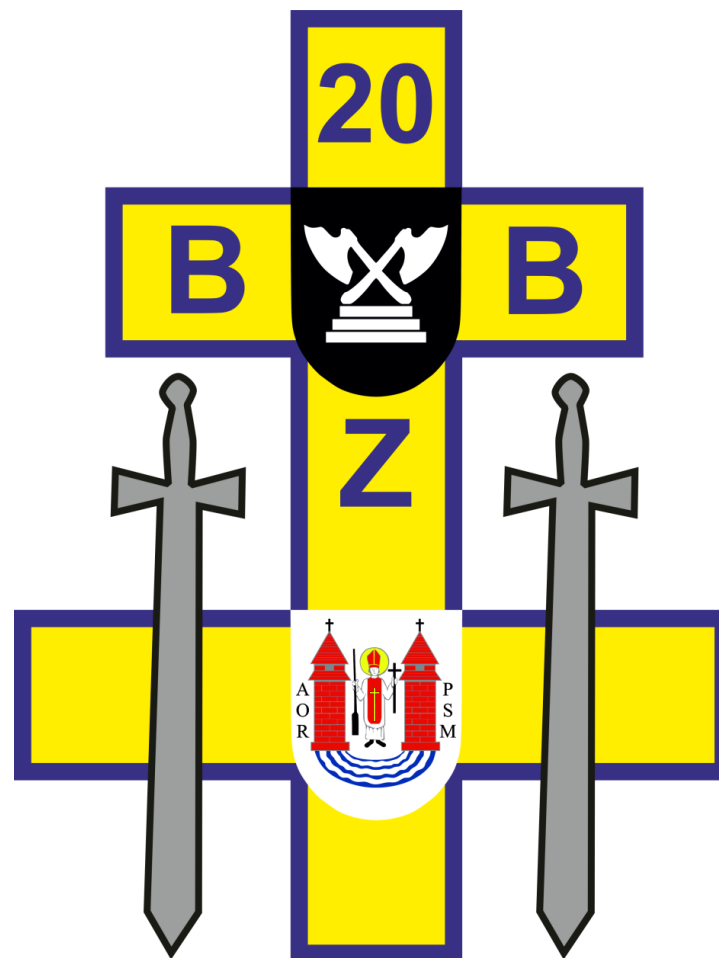
Odznaka i oznaka 15 Giżyckiej Brygady Zmechanizowanej im. Zawiszy Czarnego

Herb Sulima jako oznaka 15 GBZ

**Oznaka i ODZNAKA 15 Gołdapskiego Pułku
Przeciwlotniczego (15 ppłot) i 20 BARTOSZYCKIEJ
BRYGADY ZMECHANIZOWANEJIM. HETMANA
POLNEGO WINCENTAGO GOSIEWSKIEGO**

OZNAKA I ODZNAKA PAMIĄTKOWA 15 MAZURSKIEGO BATALIONU SAPERÓW

14 Mazurski Pułk Ochrony NJW

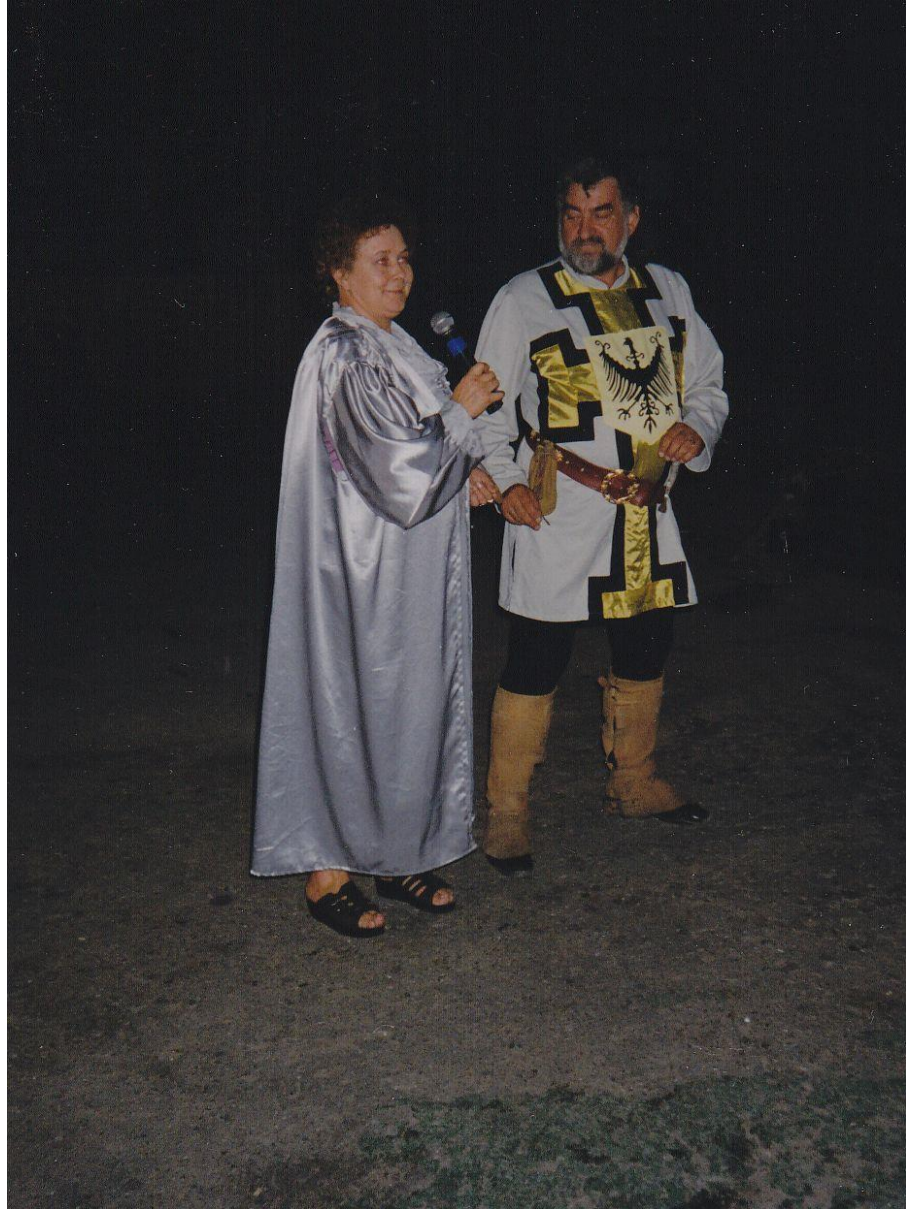
Ówczesny Marszałek Sejmu Maciej Płażyński na zbiórce żołnierzy 15 WMDZ i harcerzy z okazji rocznicy bitwy grunwaldzkiej. Fot. D. Radziwiłłowicz

ODZNAKA I OZNAKA LITEWSKO-POLSKIEGO BATALIONU

WYKORZYSTANIE TRADYCJI GRUNWALDZKIEJ PRZEZ WSPÓŁCZESNE UGRUPOWANIA POLITYCZNE

Na przykładzie ZP GRUNWALD, SAMOOBRONA

Zjednoczenie Patriotyczne „Grunwald” (ZP „Grunwald”) – polskie stowarzyszenie polityczne o charakterze narodowo–komunistycznym, zrzeszające działaczy o poglądach nacjonalistycznych, którzy akceptowali peerelowską rzeczywistość lat osiemdziesiątych. Istniało w latach 1981–1995.

GRUNWALD

1410

2010

ŚWIATOWY POMNIK
POKOJU

*PATRONAT
NAD ŚWIATOWYM POMNIKIEM
POKOJU - PRZYJAŁ*

VICE PREMIER ANDRZEJ LEPPER

Pomnik składał się będzie z dwóch ekspozycji:

1. Stałej - Park edukacyjny z Pomnikiem

600-LECIA BITWY POD GRUNWALDEM

2. Przenośnej - mobilnej - PANORAMY GRUNWALDZKIEJ-,

obiekt ten goszcząc wielu miastach Europy a nawet Świata stanie się

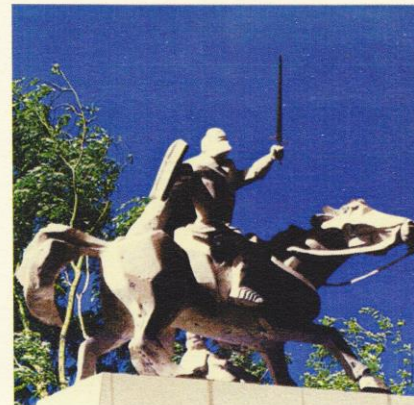
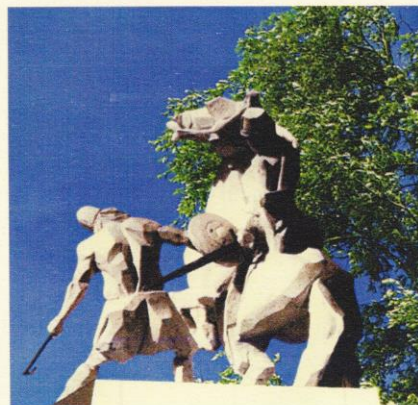
WIELKIM MECENASEM

KULTURY POLSKIEJ

Miejmy świadomość tego, że nawet największe wydarzenia historyczne nie mogą wpływać na nasze dzisiejsze poglądy, oceny i postawy. Czcijmy bohaterów tych wydarzeń ale z ich doświadczeń czerpmy tylko to, co wiedzie nas do pokoju i stabilizacji. Dla upamiętnienia poległych i dla budowania bezpiecznego świata podjęliśmy to przedsięwzięcie.

ŚWIATOWY POMNIK POKOJU będzie monumentem o długości ponad 500 metrów i wysokości 25 metrów. Będzie on składać się z 350 postaci pieszych wojów 60 jeźdźców.

Dwa miecze stojące w tle pomnika będą miały po 146 metrów wysokości. Do rękojeści mieczy, okolonych tarasami widokowymi, zwiedzający będą wjeżdżać windą. Z tarasów rozciągać się będzie widok na pomnik i widoczny w oddali teren pola bitwy.

FOTO WIZJA POMNIKA - rzuty z boku

CZĘŚĆ CENTRALNA - z mieczami widokowymi

WNIOSKI

- Tradycja grunwaldzka stała się źródłem narodowej tożsamości w okresie zaborów;
- Przyczyną żywotności tradycji grunwaldzkiej w świadomości politycznej społeczeństwa polskiego XX w. było bezpośrednie zagrożenie niemieckie;
- Tradycją grunwaldzką posługiwały się wszystkie ugrupowania polityczne, jednak najbardziej zasłużonym w jej podtrzymywaniu był szeroko rozumiany obóz narodowy;
- Tradycja grunwaldzka znalazła swoje ważne miejsce w odrodzonym wojsku polskim w 1918 r. a także w oddziałach zbrojnych tworzonych w okresie II wojny światowej;
- Okazjonalnie – niejako ulegając nastrojom społecznym- Grunwaldem zajmowały się ugrupowania lewicowe. Komuniści nie traktowali tradycji grunwaldzkiej jako wartości samej w sobie, dokonywali jej swoistej reinterpretacji w zgodzie z wymogami bieżącej polityki;
- Po upadku komunizmu odrodzenie tradycji grunwaldzkiej nastąpiło głównie dzięki bractwom rycerskim powstającym z potrzeby serca i zamiłowania do tradycji orężnych.

DZIĘKUJĘ ZA UWAGĘ